

2. O gospodarstwie domowym

Gospodarstwo domowe tworzą mieszkające razem osoby, najczęściej rodziny, ale ktoś, kto żyje samotnie, także stanowi odrębne gospodarstwo. Na lekcji uczniowie poznają, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe, analizują jego dochody i wydatki oraz uczą się sporządzać budżet domowy. Dowiadują się również, w jaki sposób gospodarstwo może równoważyć swój budżet, np. ograniczając wydatki lub biorąc kredyt.

CELE LEKCJI WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Uczeń/uczennica:

- wyjaśnia, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe; wymienia główne źródła jego dochodów (z działalności zarobkowej: pracy, działalności gospodarczej, umów cywilnoprawnych oraz ze świadczeń społecznych – w powiązaniu z rodzajami ubezpieczeń społecznych) – dział II pkt 3;
- wymienia kategorie wydatków gospodarstwa domowego; planuje jego budżet – dział II pkt 4.

PO ZAJĘCIACH UCZEŃ/UCZENNICA POTRAFI

- wyjaśnić, co to jest gospodarstwo domowe, skąd czerpie swoje dochody i jakie ma wydatki;
- opracować budżet wybranego gospodarstwa domowego lub przedsięwzięcia i przedstawić możliwe sposoby lokowania budżetowych nadwyżek oraz radzenia sobie z deficytem;
- wyjaśnić, jak mogą zarządzać własnym kieszonkowym i innymi zasobami.

METODY PRACY

- rozmowa nauczająca
- miniwykład
- praca w parach lub grupach
- praca z tekstem
- minidyskusja

ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- zdjęcia lub opisy ukazujące różne gospodarstwa domowe

JAK PRZEPROWADZIĆ ZAJĘCIA?

WPROWADZENIE

1. „Gospodarując wspólnie” (miniwykład, rozmowa nauczająca). Na początek wyjaśnij, że gospodarstwa domowe, do których wszyscy należymy, stanowią obok przedsiębiorstw i państwa trzeci, najważniejszy element gospodarki narodowej. Podaj definicję gospodarstwa domowego i zapytaj, jakie, z punktu widzenia jego członków, pełni funkcje. Poproś, by uczniowie i uczennice przypomnieli, jakie

zasoby wytwarzają gospodarstwa domowe oraz co otrzymują w zamian od przedsiębiorstw i państwa. Powiedz, że wielkość konsumpcji gospodarstw domowych w ogromnym stopniu decyduje o stanie gospodarki. Gdy gospodarstwa zaczynają więcej konsumować (zgodnie z zasadą naczyń połączonych, o której była mowa na poprzedniej lekcji), rośnie produkcja przedsiębiorstw, jak również podatki płacone przez nie państwu, a także wydatki państwa i firm.

ROZWINIĘCIE

2. „Domowe finanse” (praca z tekstem, rozmowa nauczająca). Poleć uczniom przeczytanie tekstu „Domowe finanse” (s. 54). Poproś, aby zdefiniowali pojęcie budżetu, nadwyżki i deficytu budżetowego. Zapytaj o najważniejsze wydatki w ich rodzinach. Od czego powinny być one uzależnione? Jakie trudności mogą się pojawić w czasie planowania budżetu oraz jak z nimi należy sobie radzić?

3. „Budżet książkowych i serialowych rodzin” (praca w parach). Powiedz uczniom, że będą teraz układać budżet jednej z książkowych lub serialowych rodzin. Zadbaj, aby uczniowie wybierali nie tylko zamożne rodziny (np. rodzinę Ignacego Borejki z książek Małgorzaty Musierowicz czy Ludwika Boskiego z serialu „Rodzinka.pl”), ale także te o niższych dochodach. Poproś, by podzielili kartkę na dwie części i po jednej stronie wypisali źródła dochodów całej rodziny, a po drugiej – miesięczne wydatki (patrz ćwiczenie na s. 55). Następnie poszczególne zespoły przedstawiają opracowane przez siebie budżety i odpowiadają na pytania kolegów i koleżanek.

Po zakończeniu prezentacji uczniowskich wypisz na tablicy kilka powodów, dlaczego przedstawione budżety różnią się między sobą (np. różne źródła i poziomy dochodów rodzin, odmienne priorytety wydatków, różna skłonność do ryzyka i oszczędzania, inna siła przekonywania poszczególnych członków rodziny itp.). Oczywiście, nie wszystkie rodziny w rzeczywistości układają co miesiąc swój budżet. Wydatki i dochody zazwyczaj w każdym miesiącu są podobne, nie wymagają więc szczegółowego planowania. Z pewnością jednak sporządzanie budżetu jest konieczne, gdy uczymy się prowadzić dom, zaczynamy żyć na swoim, zakładamy rodzinę itp. Planowania wymagają też szczególne wydarzenia w życiu rodziny, np. wakacje, ślub, zmiana mieszkania.

W drugiej części ćwiczenia uczniowie modyfikują przygotowane przez siebie budżety w związku z niespodziewanymi okolicznościami. Najpierw zastanawiają się, na co przeznaczyć niespodziewany dochód w wysokości 5 tysięcy złotych, a potem szukają sposobu, jak w ramach opracowanego budżetu sfinansować zakup lodówki (stara właśnie się zepsuła) oraz zapłacić pierwszą ratę kursu języka angielskiego w wysokości 600 zł (kurs trwa rok).

4. „Oszczędzamy i pożyczamy” (miniwykład). Zapewne w przygotowanych przez grupy projektach budżetu pojawiła się nadwyżka budżetowa. Sprawdź, czy uczniowie wiedzą, jak można zagospodarować te pieniądze, następnie omówcie różne sposoby inwestowania. Postaraj się wykorzystać tekst „Oszczędzamy i pożyczamy!” (s. 56–57). Zapytaj uczniów, jakie formy lokowania oszczędności są ich zdaniem najkorzystniejsze. W praktyce znacznie częściej niż z nadwyżką budżetową mamy do czynienia z deficytem budżetowym (jest to zgodne z prawem rzadkości dóbr). Wypiszcie na tablicy sposoby, jak można sobie w takiej sytuacji radzić. Jedną z coraz częściej stosowanych metod jest zaciąganie pożyczek lub kredytów. Uświadom uczniom, że wzięcie kredytu to bardzo poważna sprawa (zwłaszcza, jeśli cho-

dzi o duże sumy), dlatego trzeba ostrożnie podejmować decyzję o jego zaciągnięciu. Przypomnij, co należy wziąć pod uwagę, biorąc kredyt.

5. „Zarządzaj swoim kieszonkowym” (praca własna). Poinformuj, że w Polsce ok. $\frac{2}{3}$ dzieci w wieku 4–18 lat dostaje kieszonkowe, średnio kilkadziesiąt złotych miesięcznie. Podaj dane, na co młodzi ludzie przeznaczają te pieniądze (patrz: ćwiczenie „Zarządzaj swoim kieszonkowym” na s. 57). Poproś uczniów, aby przeczytali w podręczniku wypowiedzi swoich rówieśników, a następnie zadali sobie pytania: *Na co wydaję swoje pieniądze? Które moje zakupy są racjonalne, a z których mógłbym/mogłabym zrezygnować? Jak mógłbym/mogłabym odłożyć większą sumę? Na co bym przeznaczył/przeznaczyła zaoszczędzone pieniądze?*

ZAKOŃCZENIE

6. Podsumowanie (praca własna). Poleć uczniom i uczennicom, aby wymyślili trzy żarty rysunkowe z mrówkami obywatelskimi, które ilustrowałyby najważniejsze zagadnienia z lekcji.

ĆWICZENIA DODATKOWE

■ **„Jak zarabiają?”** (praca własna). Poproś uczniów i uczennice, aby w zeszytce wypisali wszystkie gospodarstwa domowe, które tworzą bohaterowie ich ulubionego serialu telewizyjnego lub książki. Poleć im następnie, by zapoznali się z tekstem „Gospodarując wspólnie” (s. 53) i wypisali wymienione w nim źródła dochodów gospodarstw domowych. Niech spróbują odgadnąć (lub wymyślić), którzy z wymienionych przez nich bohaterów serialowych lub literackich je osiągnęli.

■ **„Na co wydajemy?”** (praca własna, analiza danych). W tym ćwiczeniu uczniowie i uczennice powinni dokonać samodzielnej analizy danych statystycznych zamieszczonych w tabeli „Na co wydajemy?” (s. 55) i odpowiedzieć na pytania:

- *Na jakie potrzeby gospodarstwa domowe w Polsce wydają obecnie najwięcej pieniędzy, a na jakie najmniej?*
- *Jakie zmiany zaszły w przeznaczeniu wydatków między rokiem 1994 a 2016? Które względnie wzrosły, a które spadły?*

Po zinterpretowaniu zmian w zakresie wydatków między rokiem 1994 a 2016 uczniowie i uczennice opracowują wykres kołowy ilustrujący przeznaczenie wydatków w roku 2016. Mogą też zbadać wydatki swojej rodziny w ciągu najbliższego miesiąca i określić, jaki udział w nich mają wydatki na mieszkanie lub żywność (zadanie domowe dla chętnych).

■ **Ćwiczenie z „Zeszytu ćwiczeń”** (praca w grupach). Po omówieniu zagadnień związanych z gospodarowaniem własnymi pieniędzmi zwróć się do uczniów, aby w kilkusobowych grupach przygotowali budżet wycieczki klasowej do Warszawy, Krakowa lub w góry. Planując budżet, powinni przyjąć, że koszt wyjazdu jednego ucznia nie może przekroczyć 350 złotych. Instrukcję oraz dodatkowe informacje znajdą w „Zeszytce ćwiczeń” (s. 30). Zespoły zapisują swoje propozycje budżetu w tabelce (lub arkuszu kalkulacyjnym Excel), a następnie porównują z efektami pracy innych. Na zakończenie uczniowie wspólnie wybierają najlepszy projekt budżetu.